

Türkçe ve Almancada “Göz / Auge” ile Kurulmuş Deyimlerin Anlam Eşdeğerliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

Faik ÖMÜR¹ , Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, faik.omur@omu.edu.tr

Adnan OFLAZ² , Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, aoflaz@omu.edu.tr

Recommended citation: Ömür, F. & Ofraz, A. (2026). Türkçe ve Almancada “Göz / Auge” ile Kurulmuş Deyimlerin Anlam Eşdeğerliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Journal of Language Research (JLR)*, 10(2), 377-394.

DOI: <https://doi.org/10.51726/jlr.1932826>

Öz: Bu çalışmada Almanca ve Türkçede “Auge” ve “göz” kavramları ile yapılan deyimlerdeki anlamsal eşdeğerliklerin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Çalışma nitel araştırma deseniyle doküman analizi yöntemi ile yürütülmüştür. Analizi yapılan veriler “Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” (Duden,1992) ve “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” (Aksoy,1988) kitaplarından elde edilmiştir. Veri analizlerinde Eşdeğerlik sınıflandırmaları esas alınmış, Türkçe –Almanca 167 adet deyim; Almanca – Türkçe 111 adet deyim olmak üzere toplam 278 deyim “tam” (Volläquivalenz), “kısmi” (Teiläquivalenz) ve “sıfır eşdeğerlik” (Nulläquivalenz) kriterlerine göre değerlendirilmiştir. “Auge” kavramının kullanıldığı Almanca deyimlerin Türkçedeki tam eşdeğerlik oranı % 60 olurken, Türkçe göz kavramının kullanıldığı deyimlerin Almanca deyimlerdeki tam eşdeğerlik oranı %50 olmuştur. Türkçe deyimlerin sıfır eşdeğerlik oranı (% 35) Almanca deyimlere nazaran (% 22) yüksektir. Çalışmada elde edilen bulgular Türkçe deyimlerde “göz” kavramının Almancaya göre çok daha fazla kullanıldığını, tam eşdeğerlik gösteren deyimlerde göz/Auge kavramlarının evrensel fizyolojik özelliği açısından ortaklık gösterdiğini, kısmi eşdeğerlik gösteren deyimlerde göz yerine başka organların veya yapıların kullanıldığını; sıfır eşdeğerlik gösteren deyimlerde ise dini ve kültürel yapıların karşılığının olmamasının diller arasındaki uyumsuzluk oranını artırdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe deyimler, Almanca deyimler, mecaz, eşdeğerlik, göz

A Comparative Study on the Semantic Equivalence of Idioms Formed with "Eye / Auge" in Turkish and German

Abstract: This study aims to compare the semantic equivalences in idioms using the concepts of "Auge" and "eye" in German and Turkish. The study was conducted using a qualitative research design with document analysis. The data analyzed were obtained from the books "Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten" (Duden, 1992) and "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" (Aksoy, 1988). Equivalence classifications were used in the data analysis; a total of 278 idioms (167 Turkish-German and 111 German-Turkish) were evaluated according to "complete" (Volläquivalenz), "partial" (Teiläquivalenz), and "zero equivalence" (Nulläquivalenz) criteria. The complete equivalence rate in Turkish idioms using the concept of "Auge" was 60%, while the complete equivalence rate in German idioms using the concept of "eye" was 50%. The zero equivalence rate of Turkish idioms (35%) is higher than that of German idioms (22%). The findings of the study show that the concept of "eye" is used much more frequently in Turkish idioms than in German; that idioms showing complete equivalence share a common physiological characteristic of the eye/Auge; that idioms showing partial equivalence use other organs or structures instead of the eye; and that in idioms showing zero equivalence, the absence of equivalents for religious and cultural structures increases the rate of incompatibility between the languages.

Keywords: Turkish idioms, german idioms, metaphors, equivalence, eye

¹ ORCID: [0000-0003-4839-3096](https://orcid.org/0000-0003-4839-3096) (Sorumlu Yazar)

² ORCID: [0000-0002-8731-3610](https://orcid.org/0000-0002-8731-3610)

Geliş Tarihi: 17.04.2026

Kabul Tarihi: 24.06.2026

GİRİŞ

Deyimler günlük hayatta sıkça kullandığımız anlatım biçimlerindedir. Bir durumu, bir olayı belki birkaç cümleyle anlatmak yerine bir deyimle bir çırpıda kısaca anlatırız. Bu bakımdan deyimler özlü kısa ve içeriği ile verilmek istenen sözlü iletiyi aktarır, anlatıma hem zenginlik hem de netlik katarlar. Etimolojik açıdan bakıldığında “Idiom” (Alm. Redewendung, Phraseologismus) terimi, Yunanca idiōma (ιδίωμα) kelimesinden türemiş olup, ayırt edicilik, özgünlük anlamına gelmektedir (Gemoll ve Vretska, 1991). Dilbilimsel açıdan bakıldığında “bir dile ya da konuşana özgü ifade biçimi” anlamına gelmektedir. Bu yönüyle deyimler, dilin kendine has ve çoğu zaman başka dillere birebir çevrilemeyen özelliklerini içerir. Deyimlerle ilgili tanımlara bakıldığında genel itibarı ile kalıplaşmış ve mecazi anlam taşıyan özlü ifadeler olarak tanımlandığı görülmektedir. Örneğin Aksoy’a (1988) göre deyimler en az iki sözcükle kurulan kısa ve özlü anlatım araçlarıdır. “Deyimler bir kültürün zenginliğini gösteren gerçeklerdir. Anlatım özgünlüğüne sahip olan bu sözler bir halkın gözleme dayanan ince zekâsını, bilincini, gerçekçiliğini, ileri görüşlülüğünü, duyarlılığını, kültürünü yansıtır” (Balci,2014,s.28). Hatiboğlu’na (1982,s.194) göre deyimler “Anlatım gücünü artırmak için az çok mantık dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır”. Türk Dil Kurumu deyimini, “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlamaktadır (TDK,2011,s.651). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi deyimler her zaman gerçek anlamda kullanılmaz. “Buluttan nem kapmak”, “bağrına taş basmak”, “dalga geçmek”, “nalları dikmek” yapılarında görüldüğü üzere deyim gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeğidir (Korkmaz,1992,s.43). Kalıplaşmış dil birimlerini oluşturan sözcük sayısı, onların yapılarını belirleyen bir diğer husustur. Bu birimlerde bulunan sözcüklerin sayısı, oldukça azdır. Bunun nedeni de, az sayıda sözcükten oluşan birimleri hafızada saklayıp kullanmanın, çok sözcüklü yapılardan daha kolay olmasıdır (Wray,2002; Akt: Gökdayı, 2008,s.95) Deyimler biçim açısından sabit ve kalıplaşmıştır (Tannen vd. 1981; Yüceol – Özezen,2001). Dilbilgisi kurallarına göre daha önceden bir araya gelen dil birimleri belirli bir bütün oluşturmuş, bu bütün değişmeyen bir biçime bürünmüş ve dilin söz varlığında öylece yer almıştır (Gökdayı,2008,s.92). Bu bilgiler doğrultusunda deyimlerin sözdizimi ve sözvarlığı açısından ne kelimeleri ne de yerleri değiştirilebilir.

Dil, yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda kültürel ve bilişsel yapıların bir yansımasıdır. İnsan bedenine ait kavramlar da, bütün dillerde hem somut hem de soyut anlamlar üretme kapasitesine sahip olup birçok deyim içinde kullanılmaktadır. Örneğin Almancada “Auf eigenen Beinen stehen” bağımsız olmak, „sich den Kopf zerbrechen” çok düşünüp, kafa yormak, „Ganz Ohr sein“ ise can kulağı ile dinlemek anlamına gelmektedir. Benzer şekilde kendi ayakları üstünde durmak deyimini İngilizcede “to stand on your own two feet /to stand: durmak” Fransızcada “se tenir sur ses propres pieds/ se tenir: durmak”; Rusçada “стоять на своих ногах/ стоять: durmak”) şeklinde temelinde durmak fiili kullanılarak edat grubu ile (kendi ayakları üzerinde) oluşmuştur. Diğer örnekler bakıldığında kafa yormak İngilizcede “to rack one’s brains/to rack: eziyet etmek”, İspanyolcada “Romperse la cabeza/ romperse kırmak; İngilizcedeki “to be all ears/to be olmak”; Fransızcada “être tout ouïe/ être:olmak” deyimini can kulağı ile dinlemek anlamında kullanılmaktadır. Örnekleri verilen deyimlerin yapılarına bakıldığında fiillerde ve nesnelerde ortaklık söz konusudur. Can kulağı ile dinlemek örneğinde “can kulağı”, metaforik yapıyı oluşturur. Deyimlerde kelimeler hem mecazi hem de metaforik anlamları ile kullanılır. Örneğin “jemandem wie Schuppen von den Augen fallen” (gözünden perde kalkmak: kavramak) deyiminde hem mecaz (Schuppen: pullar) hem de metafor (begreifen, verstehen) kullanılmıştır.

Mecaz ve Metafor Kavramları

Aksoy’a (2025) göre mecaz bir sözcüğü gerçek anlamı dışında kullanmak, metafor ise iki alan arasında bir anlam köprüsü kurmaktır. Metafor, bir kavramın başka bir kavram aracılığıyla anlaşılmasıdır ve bu süreç, kaynak alan ile hedef alan arasında kurulan bilişsel eşlemelere dayanır (Kövecses,2002). Lakoff ve Johnson’a (1980,s.3) göre “Metaforlar, yalnızca dilsel ifadeler olmanın ötesinde, insan düşüncesinin temel bilişsel mekanizmaları arasında yer almaktadır.” Geeraerts’ a (2010,s.222) göre “Leksikal anlam, sabit olmayıp kullanım ve bağlama göre şekillenen esnek bir yapıya sahiptir.” Örneğin, “soğuk hava” tamlamasındaki soğuk sıfatının verdiği anlam “soğuk atmosfer”, “soğuk davranma” yapılarında değişim yaşamıştır. Bu doğrultuda “göz” ve “Auge”

kelimeleri, hem fiziksel organı hem de algı, dikkat ve duygu durumlarını ifade eden çok katmanlı yapılardır. Bu katmanlı anlamsal yapı ilgili ülke kültürü ile şekillenmektedir. Burger (2015,s.45)'e göre “Deyimler ait olduğu ülkenin kültürel düşünme biçimlerini yansıtmaktadır”. Benzer şekilde Aksan’a (2006,s.87) göre “Bir sözcüğün anlam çerçevesi, o dilin kültürel birikimiyle doğrudan ilişkilidir”.

Bu çalışmanın konusu olan “Göz”(Almanca: Auge) kavramı hem Almancada hem de Türkçede temel anlamının ötesinde zengin metaforik ve kültürel kullanımlara sahiptir. Türkçede “göz” ile kullanılan bazı deyimlere bakıldığında; “göz kulak olmak” (Dikkat); “gözü gibi sevmek” (Duygu) “göz değmesi” (İnanç) örneklerinde göz kavramı artık dikkat, duygusal değer, inanç gibi soyut alanlara aktarılmıştır. Özellikle “nazar” kavramı Türk kültüründe belirgindir ve “göz” ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum, bu kelimenin yalnızca bir organ adı olarak değil, aynı zamanda kültürel bir sembol haline geldiğini göstermektedir. Almancada “Auge” kelimesi de benzer şekilde temel anlamından genişleyerek çeşitli deyimlerde kullanılır. “Ein Auge auf etwas werfen” (bir şeye göz atmak) örneğinde birebir Türkçe çeviri yapıldığında iki dil arasında bu deyim temelinde büyük benzerlik olduğu görülmektedir. Türkçede kullanılan “atmak” fiilinin yerini Almancada “fırlatmak” eyleminin aldığı görülmektedir, burada bakmak ya da fırlatmak mecaz anlamda kullanılmıştır. Bir diğer benzerlik ortak kavramsal metafordur. Yani göz’ün bir nesne sayılarak atılması veya fırlatılması ortak metafordur. Almancadaki “die Augen öffnen” gerçeği fark etmek, bilinçlenme; “etwas im Auge behalten” örneğinde ise bir şeyi göz önünde tutmak, bir şeye dikkat etmek anlamı bulunmaktadır. Ancak Türkçedeki gibi dini değer taşıyan göz/Auge ile ilgili deyim Almancada yoktur; ancak dini değer taşıyan deyimlerin daha çok “kreuz” (Das Kreuz mit jemandem haben: biriyle başı dertte olmak; Jemandem ein Kreuz aufladen: birine ağır yük yüklemek; sein Kreuz auf sich nehmen: zorluğu üstlenmek) Teufel (Der Teufel steckt im Detail: şeytan ayrıntıda gizlidir; Mit dem Teufel im Bunde sein: şeytanla işbirliği yapmak) ve Judas (Ein Judas sein: hain olmak; Judas spielen: ihanet etmek) kavramları ile yapıldığı görülmektedir.

Kültür aktarıcısı olan dil bir millete ait birçok özelliği barındırır. O milletin yaşam tarzı, hayata bakış açısı, yeme-içme alışkanlıkları, adet, gelenek ve görenekleri gibi birçok öğeyi dilde bulmak mümkündür. Spesifik olarak “göz” kavramı da bu öğeler içinde sıkça kullanılmaktadır. Türkiye’de konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda “göz” sözcüğünün zihinsel yetilerin, duyguların, kişilik özelliklerinin, fiziksel durumların ve kültürel öğelerin kavramsallaştırılmasında kullanıldığı, bu sözcüğün temel biyolojik işlevleri dışında deyimlerin türetilmesinde yaygın ve işlevsel bir kullanımının olduğu; göz sözcüğü ile ilgili bazı deyimlerin evrensel bazılarının da topluma özgü anlamları olabileceği vurgulanmaktadır (Baş,2016;Özbay,2010). Özbay (2010) “Türkçe ve Almancada el ve göz ile türetilen deyimlerde eşdeğerlik” adlı çalışmasında Almancada ve Türkçede bu uzuvlarla türetilmiş deyimleri karşılaştırmış, toplam 765 deyimden, hedef dilde 167 (%21,83) deyim anlam ve yapı bakımından tam, 225 (%29,41) deyim de kısmi eşdeğeri olduğu, 373 (%48,76) deyim ise eşdeğerinin olmadığı ve söz konusu deyimlerin 247’sinin (%32,29) her iki dilde aynı anlam alanlarında kullanıldığı belirlenmiştir (s.120). Aygün (2003), Türkçe ve Almancada “Göz” ile ilgili deyimler konusunun ele aldığı çalışmasında, sözdizimsel açıdan göz /Auge kelimesini içeren deyimleri 5 başlık altında (ad tamlaması, sıfat tamlaması, belirteç, mastar haldekiler, cümle halindekiler) ve anlambilimsel açıdan 3 başlık altında (asıl anlamlarında kullanılan deyimler, aktarmalar, benzetmeler) incelemiştir. Çalışmada “göz” kavramının Türkçede nicel açıdan çok daha fazla kullanıldığı, her iki dilde de mastar halde deyim yapılarının çoğunluğu oluşturduğu (Türkçede 130 deyim; Almancada 70 deyim) tespit edilmiştir. Mastar haldeki deyimler dâhil edildiğinde bu çalışmada Türkçede 240 adet, Almancada 150 adet göz kelimesinin hem mastar deyimler hem de kalıp ifadeler, sıfat tamlamaları ve zarf olarak kullanıldığı görülmektedir.

Deyimlerde Eşdeğerlik

Deyimlerde eşdeğerlik kavramı herhangi bir dildeki deyim bir başka dile ne ölçüde doğru ve uygun aktarılabilirliğini ifade eder. Henschel’e (1993) göre eşdeğerlik, bir birimin kaynak ve hedef dilleri arasındaki iletişimsel uyumdur. Bu uyum ise biçimsel yapı dâhil olmak üzere, anlam, çağrışım ve işlevsellik açısından en yüksek seviyede örtüşme yoluyla elde edilir. “Eşdeğerlik” karşılaştırmalı

deyimbilimin (Kontrastive Phraseologie) kullandığı temel ölçüttür. “Karşılaştırmalı deyimbilim, iki veya daha fazla dilin deyimsel envanterinin eş zamanlı karşılaştırılmasını yaparken benzerliklerine, ortak noktalarına ve farklılıklarına odaklanır” (Özby,2010,s.99).

“Eşdeğerlik karşılaştırmalı deyimbilim araştırmaları alanında, semantik eşdeğerlik kategorisi altında genellikle anlamın tam veya kısmi bir karşılığını ifade eder” (Worbs,1994,s.140). Kade (1968) ise eşdeğerlikleri dört başlık altında kategorize etmektedir; 1-Tam (one-to-one); 2- Çoklu (one-to-several / several-to-one); 3- Kısmi (one-to-part); 4- Sıfır (one-to-none (nil) eşdeğerlik. “Çoklu” ve “kısmi” eşleşmeler eksik örtüşme durumu oluşturduğu için literatürde kısmi benzerlik başlığı altında incelenmekte ve toplamda üç kategoride deyim uyumluluğu analiz edilmektedir. Eşdeğerlik kategorilerine bakıldığında; Tam eşdeğerlik, iki veya daha fazla dildeki dilsel yapıların tam ve mutlak bir şekilde örtüşmesi anlamına gelir ve bu örtüşme, sözcüksel, anlamsal ve sözdizimsel uyum bağlamında gerçekleşir. Örneğin Almancadaki “seinen Augen nicht trauen” deyimini Türkçedeki “gözlerine inanmamak” deyimini ile tam eşdeğerlik göstermektedir. Kısmi eşdeğerlik durumunda, deyim anlamları her iki dilde de neredeyse aynıdır. Ancak sözdizimsel ve sözcüksel bileşimlerinde çeşitli farklılıklar mevcuttur (Eismann,1989). Kısmi eşdeğerlik yapısına örnek olarak “Augen haben wie ein Luchs” deyimini Türkçede “gözleri keskin olmak” ifadesi ile karşılanmaktadır. Her iki deyimde de yüksek bir görme yetisi iletilirken Almancada vaşak metaforu kullanılmış, anlam örtüşürken yapısal örtüşme gerçekleşmemiştir. Sıfır eşdeğerlikte ise ilgili deyimnin hedef dilde karşılığı yoktur. “Bu, çeviri sürecinde tek tek sözcükler veya eş anlamlı sözcükler kullanılarak doldurulabilecek bir boşluk yaratır. Bu ölçüte giren deyimler genellikle kültüre özgü ifadelerden oluşur” (Fiedler,1999,s. 69).

YÖNTEM

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkçede “Göz” ile Almancada “Auge” ile türetilmiş deyimleri anlam eşdeğerliliği açısından karşılaştırmak, anlamsal benzerlik ve farklılıkları belirleyerek bu deyimlerin eşdeğerlik düzeylerini tespit etmektir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma deseninde doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, araştırılacak konular hakkında bilgi içeren, yazılı materyallerin incelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek,2008). Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar,2005; Sak vd., 2021).

Veri toplama araçları ve veri analizi

Araştırmada kullanılan veriler iki temel kaynaktan alınmıştır. Almanca deyimler “Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” (Duden,1992) isimli temel kaynaktan, Türkçe deyimler ise “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” (Aksoy,1988) kitabından elde edilmiştir. Bu eserler, alanyazında temel başvuru kaynakları olarak sayılmaları sebebiyle tercih edilmiştir. Araştırmada her iki sözlükte geçen “göz” ile türetilmiş deyimler eşdeğerlik bakımından incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Eşdeğerlik sınıflandırmaları ise tam eşdeğerlik (anlam ve dizge örtüşmesi), kısmi eşdeğerlik (anlam veya dizgenin kısmen eşleşmesi), sıfır eşdeğerlik (deyimnin diğer dilde hiçbir karşılığının olmaması) ölçütleri çerçevesinde yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada deyimlerin eşdeğerlik durumları iki aşamada tespit edilmeye çalışılmıştır. Birinci aşamada Almanca deyimlerin Türkçedeki eşdeğerlik durumları, ikinci aşamada ise Türkçe deyimlerin Almancadaki eşdeğerlikleri incelenmiştir. Çalışmada 111 adet Almanca, 167 adet Türkçe deyimnin eşdeğerliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Almanca –Türkçe Deyim Eşdeğerlikleri

Almanca deyimlerin Türkçedeki eşdeğerlik durumuna bakıldığında tam eşdeğer deyimlerin sayısının 67 olduğu, kısmi eşdeğerlik durumundaki deyim sayısının 19 olduğu ve 25 deyim ise Türkçede hiçbir karşılığının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Almanca – Türkçe tam eşdeğerlik gösteren deyimler

Çalışmada öncelikle Almanca deyimlerin (n:111) Türkçe eşdeğerlikleri anlamsal uyum açısından analiz edilmiştir. Almanca – Türkçe tam eşdeğerlik ölçütlerini yerine getiren deyimler Tablo 1 de sunulmaktadır:

Tablo1. Almanca – Türkçe tam eşdeğerlik (Volläquivalenz) gösteren deyimler

Sıra	Almanca Deyim	Anlam	Eşdeğerlik Türü
1	Jmdm. gehen die Augen auf	Gözü açılmak	Tam Eşdeğerlik
2	Jmdm. gehen die Augen über	Gözleri yaşarmak	Tam Eşdeğerlik
3	Jmdm. zu tief ins Auge/in die Augen sehen	Birinin gözünün içine bakmak	Tam Eşdeğerlik
4	Da bleibt kein Auge trocken	Gözyaşı dökmek	Tam Eşdeğerlik
5	Jmds. Augen brechen	Gözünü kapamak/ yummak (ölmek)	Tam Eşdeğerlik
6	Soweit das Auge reicht	Göz alabildiğine	Tam Eşdeğerlik
7	(große) Augen machen	Gözleri fal taşı gibi açılmak/gözlerine inanmamak	Tam Eşdeğerlik
8	Jmdm.(schöne) Augen machen	Göz kırpma/ göz süzmek	Tam Eşdeğerlik
9	Die Augen aufmachen/ aufsperrten/ auf tun	Gözünü ayırmamak /açmak	Tam Eşdeğerlik
10	Die Augen aufreißen	Gözleri fal taşı gibi açılmak	Tam Eşdeğerlik
11	Kaum die Augen aufhalten können	Gözlerini açamamak/uykudan bayılmak	Tam Eşdeğerlik
12	Augen und Ohren aufhalten	Gözünü dört açmak	Tam Eşdeğerlik
13	Die Augen offen haben/offen halten	Gözünü dört açmak	Tam Eşdeğerlik
14	Die Augen schließen/zumachen/zutun	Gözleri kapanmak/ yummak/ölmek	Tam Eşdeğerlik
15	Die Augen auf null stellen/drehen	Gözleri kapanmak/ ölmek	Tam Eşdeğerlik
16	Jmdm. die Augen öffnen	Gözünü açmak	Tam Eşdeğerlik
17	Ein Auge/beide Augen zudrücken	Göz yummak/görmezden gelmek	Tam Eşdeğerlik
18	Ein Auge riskieren	Göz ucuyla bakmak	Tam Eşdeğerlik
19	Kein Auge zutun/zumachen	Göz kırpmamak/gözüne uyku girmemek	Tam Eşdeğerlik
20	Seine Augen überall/vorn und hinten haben	Gözleri fıldır fıldır etmek	Tam Eşdeğerlik
21	Augen im Kopf haben	Gözü açık olmak	Tam Eşdeğerlik
22	Sich die Augen nach jmdm./ nach etwas ausgucken/aus dem Kopf gucken/schauen	Gözü yollarda kalmak	Tam Eşdeğerlik
23	Sich die Augen ausweinen/rot weinen/aus dem Kopf weinen	Gözyaşı dökmek Göz yaşları sel olmak	Tam Eşdeğerlik
24	Jmdm. (am liebsten) die Augen auskratzen (mögen)	Gözünü oymak	Tam Eşdeğerlik
25	Ein Auge auf jmdn./auf etwas werfen	Göz dikmek/ göz koymak	Tam Eşdeğerlik
26	Ein Auge auf jmdn./auf etwas haben	Gözünü ayırmamak/ göz koymak	Tam Eşdeğerlik
27	Nur Augen für jmdn./für etwas haben	Göz kesilmek	Tam Eşdeğerlik
28	Kein Auge von jmdm./von etwas	Gözünü bir	Tam Eşdeğerlik

	lassen/wenden	şeyden/birinden aydırmamak	
29	Die Augen vor etwas verschließen	Görmezlikten gelmek /göz yummak	Tam Eşdeğerlik
30	Seinen (eigenen) Augen nicht trauen	Gözlerine inanmamak	Tam Eşdeğerlik
31	Jmdm. etwas an/ von den Augen ablesen	Gözlerinden okumak	Tam Eşdeğerlik
32	Jmdn. etwas nicht aus dem Auge/aus den Augen lassen	Gözü birinin bir şeyin üzerinde olmak /üzerinden aydırmamak	Tam Eşdeğerlik
33	Jmdm./jmdn. etwas aus den Augen schaffen	Göz önünden uzaklaştırmak	Tam Eşdeğerlik
34	Jmdm. aus den Augen kommen	Gözden uzaklaşmak	Tam Eşdeğerlik
35	Jmdm. aus den Augen gehen	Gözden kaybolmak	Tam Eşdeğerlik
36	Jmdm. aus den Augen sehen	Bir şeyi birinin gözlerinden, bakışlarından okumak	Tam Eşdeğerlik
37	Vor etwas nicht mehr aus den Augen sehen können	Göz açamamak	Tam Eşdeğerlik
38	Jmdn. etwas im Auge behalten/ haben	Göz hapsine almak /Gözden uzak tutmamak	Tam Eşdeğerlik
39	In jmds. Augen steigen/ sinken	Gözünde yükselmek/gözünden düşmek	Tam Eşdeğerlik
40	Jmdm. Auge in Auge gegenüberstehen	Göz göze gelmek	Tam Eşdeğerlik
41	Ins Auge/in die Augen springen/fallen	Göze çarpmak	Tam Eşdeğerlik
42	(jmdm.) ins Auge/in die Augen stechen	Birinin gözüne sokmak	Tam Eşdeğerlik
43	Etwas ins Auge fassen	Gözden geçirmek	Tam Eşdeğerlik
44	Mit bloßem/nacktem/unbewaffnetem Auge	Çıplak gözle	Tam Eşdeğerlik
45	Mit offeneren Augen sehendes Augen ins Unglück rennen	Göz göre göre felakete yürümek	Tam Eşdeğerlik
46	Jmdn. etwas mit den Augen verschlingen	Gözle yemek	Tam Eşdeğerlik
47	Auge um Auge, Zahn um Zahn	Göze göz dişe diş	Tam Eşdeğerlik
48	Jmdm. unter die Augen kommen/ treten	Göze çarpmak /Göze görünmek	Tam Eşdeğerlik
49	Jmdm. ein Dorn im Auge sein	Göze batmak /Göze diken olmak	Tam Eşdeğerlik
50	Knöpfe auf den Augen haben	Gözü bağı olmak	Tam Eşdeğerlik
51	Jmdn. Sand in die Augen streuen	Göz boyamak	Tam Eşdeğerlik
52	Jmdm. fällt ein Schleier von den Augen	Birinin gözünü açmak	Tam Eşdeğerlik
53	Jmdm. wird (es) schwarz/Nacht vor (den) Augen	Gözleri kararmak	Tam Eşdeğerlik
54	Sehendes Auges	Göz göre göre	Tam Eşdeğerlik
55	Mit dem linken Auge in die rechte Westentasche sehen/ mit dem rechten Auge in die linke Westentasche sehen	Gözü sağa ya da sola kaymak şaşı olmak	Tam Eşdeğerlik
56	Mit den Augendeckeln klappen	Göz süzmek	Tam Eşdeğerlik
57	Sein Augenmerk auf jmdn. auf etwas richten/lenken	Göz kesilmek /Gözlerini birine bir şeye dikmek	Tam Eşdeğerlik
58	Jmdm. Auge in Auge gegenüberstehen	Göz göze gelmek	Tam Eşdeğerlik
59	Kleine Augen machen	Gözlerinden uyku akmak	Tam Eşdeğerlik
60	Sich den Schlaf aus den Augen reiben	Gözlerini ovma/ gözleri mahmur	Tam Eşdeğerlik
61	Jmdm. Verliebte Augen machen	Ayartıcı gözlerle bakmak	Tam Eşdeğerlik
62	Das Auge beleidigen, eine Beleidigung für das Auge sein	Göz zevkine uygun olmamak	Tam Eşdeğerlik
63	In jmds. Augen	Birine göre, birinin nazarında	Tam Eşdeğerlik
64	Jmdm. etwas vor Augen führen/halten/stellen	Göz önüne sermek	Tam Eşdeğerlik
65	Es fällt jmdm. wie Schuppen von den Augen	Birden bire gözü açılmak/ meselenin aslını anlamak	Tam Eşdeğerlik

66	Jmdn. etwas in Augenschein nehmen	Gözden geçirmek	Tam Eşdeğerlik
67	Ganz Auge und Ohr sein	Göz kulak olmak, Dikkat kesilmek.	Tam Eşdeğerlik

Çalışmada deyimler her iki dilde de anlamsal içerik ve kullanım bağlamları açısından değerlendirilmiştir. Birbiri ile tam eşdeğerlik gösteren deyimler (n:67) çalışmada kullanılan Almanca - Türkçe deyimlerin (n:111) yarısından fazlasını (% 60,36) oluşturmaktadır. Bu oran oldukça yüksek bir oran olup “Auge”, “göz” kavramıyla üretilen deyimlerin önemli bir bölümünün eşleştiği anlamına gelmektedir. Burada göz ’ün görme organı olarak tüm dünyadaki geçerli ortak işlevinin bu eşleşmede rol oynadığı ve yüksek bir eşleşmeye neden olduğu görülmektedir.

Tablo1’deki deyimler incelendiğinde, Almanca ve Türkçede “Auge” ve “Göz” kavramına dayalı yapıların tam eşdeğerlik gösterdiği görülmektedir. Örneğin “Augen und Ohren aufhalten” ve “die Augen offen halten” deyimlerinin Türkçedeki “gözünü dört açmak” ifadesiyle; “ein Auge/beide Augen zudrücken” deyiminin “göz yummak” ile “ein Auge auf jmdn. werfen” ve “ein Auge auf jmdn. haben” yapılarının ise “göz dikmek/birine, bir şeye göz koymak” ile hem anlamsal hem de kullanım bağlamı temelinde örtüştüğü dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, “seinen Augen nicht trauen” ile “gözlerine inanmamak” ve “jmdm. etwas von den Augen ablesen” ile “gözlerinden okumak” deyimleri de iki dil arasında doğrudan karşılık (volle Äquivalenz) oluşturmaktadır. Deyimlere anlamsal açıdan bakıldığında; bazı Almanca deyimlerin (grosse Augen machen: gözleri fal taşı gibi açılmak; die Augen aufreissen: gözleri fal taşı gibi açılmak, jmdm. gehen die Augen auf: gözü açılmak) Türkçede tek bir karşılığının olduğu görülmektedir.

Almanca – Türkçe kısmi (Teiläquivalenz) eşdeğerlik gösteren deyimler

Çalışmanın bu kısmında her iki dilde de “Auge” ve “Göz” kavramlarının kullanıldığı ancak birebir anlam eşdeğerliği sağlamayan deyimler analiz edilmiştir. Almanca – Türkçe kısmi eşdeğerlik (partielle Äquivalenz) gösteren deyimler Tablo 2’te sunulmaktadır

Tablo2. Almanca – Türkçe kısmi eşdeğerlik gösteren deyimler

Sıra	Almanca Deyim	Anlam	Eşdeğerlilik Türü
1	Die Augen sind grösser als Magen	Gözü aç/Açın karnı doyar gözü doymaz (Atasözü)	Kısmi Eşdeğerlik
2	Vier Augen sehen mehr als zwei	Bir elin nesi var iki elin sesi var (Atasözü)	Kısmi Eşdeğerlik
3	Augenschondienst haben/machen	Güzelce uyku çekmek	Kısmi Eşdeğerlik
4	Augen haben wie ein Luchs	Gözleri keskin	Kısmi Eşdeğerlik
5	Aus den Augen, aus dem Sinn=Sprichwort	Gözden uzak olan gönülden de ırak olur (Atasözü)	Kısmi Eşdeğerlik
6	Jmdn. etwas aus dem Auge/aus den Augen verlieren	İrtibatı koparmak	Kısmi Eşdeğerlik
7	Jmdm. wie aus den Augen geschnitten sein	Hık demiş burnundan düşmüş	Kısmi Eşdeğerlik
8	Für die Augen zu wenig, für den Bauch zu viel	Gözü doymamak	Kısmi Eşdeğerlik
9	Jmdm. nicht in die Augen sehen können	Birinin bakışlarına katlanamamak	Kısmi Eşdeğerlik
10	Jmdn. etwas mit anderen/ mit neuen Augen (an)sehen	Yeni bir bakış açısı kazanmak/farklı bir gözle bakmak	Kısmi Eşdeğerlik
11	Jmdn. etwas mit scheelen Augen ansehen /betrachten	Kem gözle bakmak, bir şeye kıskanç nazarla bakmak	Kısmi Eşdeğerlik
12	Etwas mit eigenen Augen gesehen haben	Bir şeye gözleriyle şahit olmak	Kısmi Eşdeğerlik
13	Unter jmds. Augen	Birinin gözetimi altında olmak	Kısmi Eşdeğerlik
14	Vor aller Augen	Alenen	Kısmi Eşdeğerlik
15	Einen Knick im Auge haben	Şaşı olmak	Kısmi Eşdeğerlik
16	Mit offenen Augen schlafen	Dikkat etmemek, ayakta uyumak	Kısmi Eşdeğerlik
17	Etwas nicht nur um jmds. schöner/blauer Augen willen tun/ etwas nicht nur wegen	Bir şeyin birinin kara kaşa ve gözü için yapılmaması	Kısmi Eşdeğerlik

18	jmds. schöner blauer Augen tun Den Splitter in fremden Augen, aber den Balken im eigenen nicht sehen	Kişi kendi gözündeki merteği görmez de elin gözündeki çöpü görür (Atasözü/ Kendisini eleştirmemek	Kısmi Eşdeğerlik
19	Tomaten auf den Augen haben	Gözünün önünü görememek	Kısmi Eşdeğerlik Kısmi Eşdeğerlik

Tablo 2 de yer alan deyimler incelendiğinde, kısmi eşdeğerlik türündeki deyim sayısının (n:19) analizi yapılan tüm deyimlerin % 17,11’lik kısmını oluşturduğu görülecektir. Burada tespit edilen Almanca ve Türkçe kısmi eşdeğerlik (partielle Äquivalenz) içeren deyimler anlam açısından nispi ölçüde örtüşse de metaforik yapı ve kullanım bağlamı açısından farklılık arz etmekte, hatta bazı deyimler Türkçede atasözü olarak karşılık bulmaktadır. Örneğin, Almanca “Die Augen sind größer als der Magen” deyimini Türkçede “Açın karnı doyar, gözü doymaz” atasözüyle benzer bir anlamı içerse de, birebir yapısal ve anlamsal eşleşme göstermemektedir. Benzer şekilde, “Vier Augen sehen mehr als zwei” deyimini Türkçedeki “Bir elin nesi var, iki elin sesi var” atasözüyle işlevsel olarak örtüşür. Yani her iki ifadede de tek başına yapılmak istenenlerin sınırlı kalınacağına, daha fazla kişi ile daha iyi sonuç alınacağına vurgu yapılır. Almanca deyimde “göz” (Auge) kavramı üzerinden bir algılama ve görme metaforu kurulmakta iken Türkçe deyimde “el” ve “ses” kavramları kullanılarak iki el ile üretkenlik üzerinden bir metafor kullanılır. Ayrıca, “etwas im Auge haben” (kafasında bir planı olmak), “Tomaten auf den Augen haben” (burnunun dibindekini görememek, göz önünde olan bir şeyi fark edememek), “jmdn. aus den Augen verlieren” (irtibatı koparmak, alakayı kesmek) gibi örneklerde de anlam yakınlığı bulunmakla birlikte, bağlamsal sınırları karşılıkları ile tam olarak örtüşmemektedir. Bağlamsal sınırlılık her iki deyimden birinin yerine her zaman kullanılamayacağıdır. Yani “jmdn. aus den Augen verlieren” deyiminde bilinçli bir alaka kesme yoktur, zamanla irtibatın kopması söz konusudur. Ancak Türkçede kullanılan alakayı kesmek deyimini bilinçli bir eylem ürünüdür. Bu durum iki deyimden kullanımında bağlamsal farklılıklar bulunduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra, “jmdm. wie aus den Augen geschnitten sein” ile “hık demiş burnundan düşmüş” örneğinde olduğu gibi, aynı anlam farklı organ (burun) metaforu üzerinden ifade edilmektedir. Tam eşdeğerlikte görüldüğü gibi kısmi eşdeğerlikte de Almanca bazı deyimlerin Türkçe karşılıkları atasözü ile karşılanmaktadır. Örneğin; “den Splitter in fremden Augen, aber den Balken im eigenen nicht sehen” deyimini Türkçede “Kişi kendi gözündeki merteği görmez de elin gözündeki çöpü görür” atasözüyle karşılanmıştır.

Almanca – Türkçe sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler

Almanca ve Türkçe arasında bazı deyimler (n:25) arasında ne anlamsal ne de işlevsel düzeyde karşılık bulunmaktadır. Çalışmada Almanca – Türkçe sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler Tablo 3’te sunulmaktadır:

Tablo3. Almanca – Türkçe sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler

Sıra	Almanca Deyim	Anlam	Eşdeğerlilik Türü
1	Das Auge des Gesetzes	Adaletin bekçisi, polis	Sıfır Eşdeğerlik
2	Augen machen, wie ein (ab)gestochenes Kalb	Aptal aptal bakmak	Sıfır Eşdeğerlik
3	Jmdm. etwas aufs Auge drücken	Zorla yaptırmak	Sıfır Eşdeğerlik
4	Wie die Faust aufs Auge passen	Tencere yuvarlandı kapağını buldu (Atasözü)	Sıfır Eşdeğerlik
5	Hinten keine Augen haben	Arkada gözü olmamak	Sıfır Eşdeğerlik
6	Keine Augen im Kopf haben	Dikkat etmemek	Sıfır Eşdeğerlik
7	Sich die Augen aus dem Kopf schämen	Çok utanmak	Sıfır Eşdeğerlik
8	Ein Auge für etwas haben	Doğru anlama ve karar verebilme yeteneği	Sıfır Eşdeğerlik

9	Auf zwei Augen stehen/ruhen	Bir şeyin gelişiminin sadece bir kişiye bağlı olması	Sıfır Eşdeğerlik
10	Etwas im Auge haben	Kafasında bir şey olmak, planı olmak, hayalinde olmak	Sıfır Eşdeğerlik
11	Einer Sache ins Auge sehen/blicken	Bir şeyle yüzleşmek	Sıfır Eşdeğerlik
12	Ins Auge gehen	Kötü sonuçlar doğurmak	Sıfır Eşdeğerlik
13	Mit einem lachenden und einem weinenden Auge	Karmaşık duygular içinde olmak	Sıfır Eşdeğerlik
14	Mit offenen Augen durch die Welt gehen	Bir meseleye ön yargısız yaklaşmak, bakabilmek	Sıfır Eşdeğerlik
15	Mit einem blauen Auge davonkommen	Bir işten ucuz kurtulmak	Sıfır Eşdeğerlik
16	Unter vier Augen	Baş başa can cana	Sıfır Eşdeğerlik
17	Jmdm. vor Augen stehen	Hala hatırında canlı olmak	Sıfır Eşdeğerlik
18	Jmdm. den Daumen aufs Auge drücken/setzen	Birini bir şey yapmaya zorlamak, sıkıştırmak	Sıfır Eşdeğerlik
19	Eine Krähe hackt den anderen kein Auge aus	İt itin ayağına (kuyruğuna) basmaz (Atasözü)	Sıfır Eşdeğerlik
20	In die Suppe schauen mehr Augen hinein als heraus	Etsiz yağsız çorba yavan olur. Kötti zamanlarda yiyecek az olur yemeyen fazla olur	Sıfır Eşdeğerlik
21	Dem Tod in die Augen schauen	Ölümlle burun buruna gelmek	Sıfır Eşdeğerlik
22	Jmdm. nicht das Weiße im Auge gönnen	İçerisi fesen kışkanç	Sıfır Eşdeğerlik
23	Einen lichten Augenblick haben	Kısa bir süre aklı başında olmak, şuuru yerinde	Sıfır Eşdeğerlik
24	Alle Augenblicke	Her dakika/vakitli vakitsiz/ ikide bir	Sıfır Eşdeğerlik
25	Im Augenblick	Şu an hali hazırda	Sıfır Eşdeğerlik

Sıfır eşdeğerlik (Nulläquivalenz) gösteren deyimler (n:25) çalışmada incelenen deyimlerin dörtte birlik kısmını (% 22,52) oluşturmaktadır. İlgili deyimler incelendiğinde bu deyimlerin birebir ve kısmi anlam karşılıklarının olmadığı bu sebeple eşdeğerlik ölçütlerini (anlam ve dizge) yerine getirmedikleri belirlenmiştir. Örneğin, “Das Auge des Gesetzes”, deyimini karşılığı olarak Türkçede yerleşik bir deyim bulunmamakla birlikte “adaletin bekçisi” veya “polis” kavramları karşılık olarak verilebilir. “Mit einem blauen Auge davonkommen” (ucuz kurtulmak, şanslı yaver gitmek, yırtmak), “sich die Augen aus dem Kopf schämen” (çok utanmak) gibi deyimlerde görüldüğü üzere, Almancada kullanılan metaforik yapıların (mavi göz, ve gözlerin utanması) Türkçede birebir ya da yakın bir deyimse karşılığı bulunmamaktadır. Bu örneklerle ilaveten, Almancada kullanılan “Eine Krähe hackt den anderen kein Auge aus” deyimini Türkçede “İt itin kuyruğuna basmaz” atasözü ile karşılanmaktadır. Yine benzer şekilde Almancada “Wie die Faust aufs Auge passen” deyimini Türkçede “Tencere yuvarlandı kapağını buldu” atasözü ile karşılanmıştır. Örnekleri verilen deyimlerde görüldüğü üzere, içeriğin aktarımında işlev açısından benzerlik olsa da kullanılan metaforik unsurlar farklıdır. Almancada “karga” metaforu üzerinden kurulan bu ifade, Türkçede “it”; “Faust” (yumruk) kelimesinin işlevi Türkçede “Tencere-kapak” metaforu ile karşılanmaktadır. Bu örneklerde kültürel yapıların örtüşmemesi bazı deyimlerde sıfır eşdeğerlik görülmesinde sebep oluşturmaktadır. Bu sonuç farklı kültürlerin benzer eylemleri farklı araçlar, organlarla dile getirmektedir. Dillerdeki bu ayrışma kendini deyimlerde ve atasözlerinde de göstermektedir.

Türkçe – Almanca Deyim Eşdeğerlikleri

Çalışmanın bu kısmında toplam 167 adet Türkçe deyim Almanca eşdeğerliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkçe “göz” kelimesinin kullanıldığı deyimlerin eşdeğerlik durumuna bakıldığında tam eşdeğer deyimlerin sayısının 84 olduğu, kısmi eşdeğerlik durumundaki deyim sayısının 23 olduğu ve 60 deyim ise Almancada hiçbir karşılığının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Türkçe-Almanca tam eşdeğerlik gösteren deyimler

Çalışmanın bu bölümünde Türkçe deyimlerin (n:167) Almanca eşdeğerlikleri anlamsal uyum açısından analiz edilmiştir. Almanca – Türkçe tam eşdeğerlik ölçütlerini yerine getiren deyimler (n: 84) Tablo 4 te sunulmaktadır:

Tablo 4. Türkçe-Almanca tam eşdeğerlik gösteren deyimler

Sıra	Türkçe Deyim	Anlam	Eşdeğerlilik Türü
1	Göz açamamak	Vor etwas nicht mehr aus den Augen sehen können.	Tam Eşdeğerlik
2	Göz alabildiğine	Soweit das Auge reicht.	Tam Eşdeğerlik
3	Göz atmak	Einen Blick werfen	Tam Eşdeğerlik
4	Göz boyamak	Jmdm. Sand in die Augen streuen	Tam Eşdeğerlik
5	Birinin gözünde yükselmek/gözünden düşmek	In jmds. Augen steigen/sinken	Tam Eşdeğerlik
6	Gözden kaybolmak	Jmdm. aus den Augen gehen	Tam Eşdeğerlik
7	Gözden uzaklaşmak	Jmdm. aus den Augen kommen	Tam Eşdeğerlik
8	Göz dikmek (Göz koymak)	Ein Auge auf jmdn. /auf etwas werfen	Tam Eşdeğerlik
9	Gözden geçirmek	Etwas ins Auge fassen.	Tam Eşdeğerlik
10	Gözüne sokmak	Jmdm. ins Auge/ in die Augen stechen	Tam Eşdeğerlik
11	Göze çarpmak	Ins Auge/in die Augen springen/fallen. Jmdm. unter die Augen kommen/treten	Tam Eşdeğerlik
12	Göz kararı	Augenmass	Tam Eşdeğerlik
13	Gözden kaybolmak	Jmdm. aus den Augen gehen.	Tam Eşdeğerlik
14	Göze göz, dişe diş	Auge um Auge, Zahn um Zahn	Tam Eşdeğerlik
15	Göz erimi/göz alabildiğine	Soweit das Auge reicht.	Tam Eşdeğerlik
16	Göz göre (göre)	Mit offenerem Augen/sehendes Augen ins Unglück rennen.	Tam Eşdeğerlik
17	Göz göze gelmek	Jmdm. Auge in Auge gegenüberstehen	Tam Eşdeğerlik
18	Gözü gibi sakınmak	Etwas wie seinen Augapfel hüten	Tam Eşdeğerlik
19	Göz kesilmek	Sein Augenmerk auf jmdn. auf etwas richten/lenken.	Tam Eşdeğerlik
20	Göz kırpmamak	Kein Auge zutun/zumachen. Kaum die Augen aufhalten können.	Tam Eşdeğerlik
21	Göz koymak (bir şeye/birine)	Ein Auge auf jmdn./auf etwas werfen	Tam Eşdeğerlik
22	Göz kulak olmak (bir şeye)	Ganz Auge und Ohr sein	Tam Eşdeğerlik
23	Göz ucuyla (göz kuyruğuyla) bakmak	Ein Auge riskieren	Tam Eşdeğerlik
24	Gözleri bayılmak/açamamak	Kaum die Augen aufhalten können	Tam Eşdeğerlik
25	Gözleri dolmak (dolu dolu olmak)	Jmdm. Tränen in die Augen treten	Tam Eşdeğerlik
26	Gözleri evinden (yerinden) fırlamak (oynamak)	Die Augen aufreißen	Tam Eşdeğerlik
27	Gözleri (gözü) fal taşı gibi açılmak	Große Augen machen. Die Augen aufreißen.	Tam Eşdeğerlik
28	Gözleri fıldır fıldır etmek	Seine Augen überall/vorn und hinten haben	Tam Eşdeğerlik
29	Gözleri (gözü) kapanmak	1.Jmdn. die Augen zufallen 2.Die Augen auf null stellen/ drehen.	Tam Eşdeğerlik
30	Gözleri (gözü) kararmak	Jmdm. wird (es) schwarz/ Nacht vor (den) Augen.	Tam Eşdeğerlik
31	Gözlerine inanmamak	Große Augen machen. Seinen (eigenen) Augen nicht trauen.	Tam Eşdeğerlik
32	Gözleri süzülme	Kaum die Augen aufhalten können.	Tam Eşdeğerlik
33	Gözleri velfecri okumak	Jmdm. etwas an/von den Augen ablesen	Tam Eşdeğerlik
34	Gözleri yaşarmak	Jmdm. gehen die Augen über	Tam Eşdeğerlik
35	Gözleri yollarda (gözü yolda) kalmak	Sich die Augen nach jmdm. nach etwas ausgucken/aus dem Kopf gucken/schauen	Tam Eşdeğerlik
36	Gözle (gözüyle) yemek	Jmdn. etwas mit den Augen verschlingen	Tam Eşdeğerlik
37	Göz önünde tutmak (bulundurmak)	Im Auge behalten	Tam Eşdeğerlik
38	Göz süzmek	Jmdn. schöne Augen machen	Tam Eşdeğerlik
39	Göz ucuyla (göz kuyruğuyla)	Ein Auge riskieren.	Tam Eşdeğerlik

	bakmak		
40	Gözü açık olmak	Augen im Kopf haben	Tam Eşdeğerlik
41	Gözü açılmak	Jmdm. gehen die Augen auf/ Jmdm. fällt ein Schleier vor den Augen	Tam Eşdeğerlik
42	Gözü bağlı (Gözü kapalı) olmak	Knöpfe auf den Augen haben	Tam Eşdeğerlik
43	Gözü sönmek	Das Augenlicht verlieren, blind werden	Tam Eşdeğerlik
44	Gözü kalmak gönlü kalmak	Ein Auge auf jmdn haben	Tam Eşdeğerlik
45	Gözler (gözü) kararmak	Jmdm. wird (es) schwarz/ Nacht vor (den) Augen.	Tam Eşdeğerlik
46	Gözü kaymak	Mit dem linken Auge in die rechte Westentasche sehen/ mit dem rechten Auge in die linke Westentasche sehen.	Tam Eşdeğerlik
47	Göz önünden uzaklaştırmak	Jmdm./jmdn. etwas aus den Augen schaffen.	Tam Eşdeğerlik
48	Gözü kalmak	Ein Auge für etwas haben	Tam Eşdeğerlik
49	Gözünde tütme	Jmdm. vor Augen stehen	Tam Eşdeğerlik
50	Gözünden uyku akmak	Kaum die Augen aufhalten können.	Tam Eşdeğerlik
51	Gözüne bit düşmüş gibi	Vor etwas nicht mehr aus den Augen sehen können.	Tam Eşdeğerlik
52	Gözüne sokmak	Jmdm. etwas aufs Auge drücken	Tam Eşdeğerlik
53	Gözüne uyku girmemek	Kein Auge zutun/zumachen.	Tam Eşdeğerlik
54	Gözünü açmak (kendisi ya da başkasının)	Jmdm. die Augen öffnen.	Tam Eşdeğerlik
55	Gözünü ayırmamak (Bir şeyden)	Jmdn. / etwas nicht aus dem Auge/ aus den Augen lassen. Kein Auge von jmdm./ von etwas lassen/ wenden.	Tam Eşdeğerlik
56	Gözünü çıkarmak (bir şeyin) oymak, birinin	Jmdm. die Augen ausstechen	Tam Eşdeğerlik
57	Gözünü ayırmamak	Die Augen auf tun	Tam Eşdeğerlik
58	Gözünü dört açmak	Augen und Ohren aufhalten	Tam Eşdeğerlik
59	Gözünü kapamak (Gözünü yummak)	Jmds. Augen brechen.	Tam Eşdeğerlik
60	Gözünü kırpmamak	Kein Auge zutun.	Tam Eşdeğerlik
61	Gözünün (içine) bakmak	Jmdm. zu tief ins Auge/in die Augen sehen	Tam Eşdeğerlik
62	Gözünü yummak	Die Augen schließen/ zumachen/ zutun. Die Augen auf null stellen/ drehen.	Tam Eşdeğerlik
63	Gözü olmak (olmamak) (Bir şeyde)	Ein Auge auf jmdn./ auf etwas haben	Tam Eşdeğerlik
64	Gözü sulu olmak	Jmdm. die Augen übergehen	Tam Eşdeğerlik
65	Gözü (birinin, bir şeyin) üzerinde olmak	Ein Auge auf etwas/jmdn haben	Tam Eşdeğerlik
66	... gözüyle bakmak (birine, bir şeye)	Nach jmds. Ansicht.	Tam Eşdeğerlik
67	Gözüyle görmek	Mit eigenen Augen sehen	Tam Eşdeğerlik
68	Gözüyle yemek Gözle yemek	Jmdm. schöne Augen Machen. Jmdn. etwas mit scheelen Augen ansehen/betrachten	Tam Eşdeğerlik
69	Gözü (gözleri) yolda kalmak	Sich die Augen nach jmdm. / nach etwas ausgucken/aus dem Kopf gucken/ schauen	Tam Eşdeğerlik
70	Gözyaşı dökmek	Da bleibt kein Auge trocken/ Sich die Augen ausweinen/ rot weinen/ aus dem Kopf weinen.	Tam Eşdeğerlik
71	Göz yummak/ ölmek	Ein Auge/beide Augen zudrücken/ jmds. Augen brechen. Die Augen vor etwas verschließen.	Tam Eşdeğerlik
72	Göz yummamak	Kein Auge zudrücken/ Kein Auge zutun	Tam Eşdeğerlik

73	Göz ardı etmek	Ein Auge zudrücken	Tam Eşdeğerlik
74	Göz kırpma	Mit den Augen zwinkern, zublinzeln	Tam Eşdeğerlik
75	Gözleri çekik	Schlitztaugen haben	Tam Eşdeğerlik
76	Gözleri (gözü) dönmek	Die Augen verdrehen. Vor Wut ausser sich geraten	Tam Eşdeğerlik
77	Gözleri kan çanağına dönmek	Blutunterlaufene Augen bekommen vor Zorn oder anderer Erregung	Tam Eşdeğerlik
78	Gözleri parlamak	Ganz glänzende Augen bekommen	Tam Eşdeğerlik
79	Gözleri sulanmak	Jmdm. die Augen übergehen	Tam Eşdeğerlik
80	Göz önüne almak (bir durumu)	Ins Auge fassen	Tam Eşdeğerlik
81	Gözüne (gözünün içine) bakmak	Jmdm. gerade in die Augen (ins Gesicht) sehen. Um jmdn. zittern Bereit sein, jmds. Befehle auszuführen Jmdn. heiß und innig lieben	Tam Eşdeğerlik
82	Gözünü kan bürümek	Blutunterlaufene Augen bekommen, in eine unbeschreibliche Wut geraten	Tam Eşdeğerlik
83	Gözünün çapağını silmeden	Ohne sich den Schlaf aus den Augen zu reiben	Tam Eşdeğerlik
84	Gözünün önünden gitmemek	Nicht aus den Augen gehen	Tam Eşdeğerlik

Çalışmada Türkçe deyimlerin Almancadaki karşılıkları anlamsal içerik ve kullanım bağlamları açısından değerlendirilmiştir. Birbiri ile tam eşdeğerlik gösteren deyimler (n:84) çalışmada kullanılan Türkçe - Almanca deyimlerin (n:167) neredeyse yarısını (% 50,30) oluşturmaktadır. Tabloda verilen deyimlere bakıldığında özellikle “Auge um Auge, Zahn um Zahn / Göze göz, dişe diş”, “Mit eigenen Augen sehen / kendi Gözleri ile görmek” ve “Soweit das Auge reicht / Göz alabildiğine” gibi deyimlerin anlamsal benzerlik yanında metaforik düzeyde de büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Benzer şekilde “Gözüne sokmak” deyimini Almancada “Jmdm. ins Auge / in die Augen stechen” ve “Göz göze gelmek / Jmdm. Auge in Auge gegenüberstehen” deyimlerinde hem anlamsal hem de yapısal olarak birebir örtüşme görülmektedir. Bu tür örnekler, iki dil arasında belirli kavramsal alanlarda güçlü bir paralellik bulunduğunu göstermektedir. Diğer örneklerle bakıldığında Türkçe “gözden düşme veya birinin gözünde yükselme” deyiminde kullanılan mecazi ve metaforik yapının Almancadaki karşılığı olan “In jmds. Augen steigen/sinken” deyimindeki metaforik yapılarla tam eşleşme göstermektedir. Her iki dilde de “göz” kavramı, bir kişinin yargılandığı yer ile “yükselmek” ve “düşmek” fiilleri ise ilgili kişideki değerin artması veya azalmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda, bu deyim sadece anlam bakımından değil, ortak kavramsal metafor (göz) ve kullanım bağlamı (değer, saygı yitimi/ kazanımı) açısından da tam bir eşdeğerlik örneği olarak kabul edilebilir.

Türkçe-Almanca kısmi eşdeğerlik gösteren deyimler

Türkçe – Almanca kısmi eşdeğerlik ölçütlerini yerine getiren deyimler (n: 23) Tablo 5 te sunulmaktadır:

Tablo 5. Türkçe-Almanca kısmi eşdeğerlik gösteren deyimler

Sıra	Türkçe Deyim	Anlam	Eşdeğerlik Türü
1	Göz açıp kapayıncaya kadar (Göz yumup açıncaya kadar)	Im Handumdrehen, im Nu.	Kısmi Eşdeğerlik
2	Birinin gözetimi altında	Unter jmds. Augen	Kısmi Eşdeğerlik
	Göz altına almak	Unter Aufsicht nehmen	Kısmi Eşdeğerlik
3	Göz gözü görmemek	Die Hand nicht vor den Augen sehen.	Kısmi Eşdeğerlik
4	Gözü takılmak (bir şeye)	Den Blick nicht abwenden können von ganz versunken anblicken	Kısmi Eşdeğerlik
5	Göz kırpmamak	Kein Auge zutun	Kısmi Eşdeğerlik
6	Gözleri çukura gitmek (kaçmak)	Eingefallenen Augen haben	Kısmi Eşdeğerlik
7	Gözü aç olmak	Die Augen sind grösser als Magen.	Kısmi Eşdeğerlik
8	Göz aşinalığı	Bekanntschaft vom Sehen her	Kısmi Eşdeğerlik

9	Gözü hiçbir şey görmemek (Gözüne hiçbir şey görünmemek)	Blind vor Wut sein	Kısmi Eşdeğerlik
10	Gözü kapalı	Ohne zögern	Kısmi Eşdeğerlik
11	Gözü keskin	Augen haben wie ein Luchs.	Kısmi Eşdeğerlik
12	Gözü toprağa bakmak	Nicht mehr lange zu leben haben, mit einem Fuß schon im Grabe stehen	Kısmi Eşdeğerlik
13	Göz yumup açıncaya kadar	Im Handumdrehen	Kısmi Eşdeğerlik
14	Göz hapsine almak	Jmdn. etwas nicht aus dem Augen /aus den Augen lassen	Kısmi Eşdeğerlik
15	Gözleri velfecri okumak	Jmdm. die List an den Augen ablesen	Kısmi Eşdeğerlik
16	Gözüne girmek (Birin)	Jmds Gunst gewinnen	Kısmi Eşdeğerlik
17	Göze almak	In Kauf nehmen	Kısmi Eşdeğerlik
18	Gözlerinin içi gülmek	Freude aus den Augen strahlen	Kısmi Eşdeğerlik
19	Gözü bulanmak	Sich trüben (Blick)	Kısmi Eşdeğerlik
20	Gözü gitmek (bir şeye)	Zufällig etwas sehen	Kısmi Eşdeğerlik
21	Gözünde olmamak	Kein Auge (auf etwas geworfen) mehr haben	Kısmi Eşdeğerlik
22	Gözüne ilişmek	Zufällig geschenes aufmerksamer betrachten Etwas zufällig sehen. An etwas haften bleiben (Blick)	Kısmi Eşdeğerlik
23	Gözüne karasu inmek	Gespannt, ungeduldig, sehnsüchtig (er)warten	Kısmi Eşdeğerlik

Tablo 5’te yer alan deyimler incelendiğinde Türkçe-Almanca kısmi eşdeğerlilik (partielle Äquivalenz) türündeki deyim sayısının (n:23) analizi yapılan tüm deyimlerin %13,77’lik kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Bu bölümdeki Türkçe-Almanca kısmi eşdeğerlilik gösteren deyimlere bakıldığında deyimlerin temel anlamı açısından örtüştükleri ancak “Göz” kelimesinin karşılığı olarak “Auge” kelimesinin kullanılmadığı görülmektedir. Örneğin; “Göz açıp kapayıncaya kadar” deyiminde Türkçede metafor olarak kullanılan “Göz” kelimesi ile yapılan mecazi kullanım Almancada “Im Handumdrehen, im Nu” ile oluşturulmuştur. Bir başka örnekte “Gözü toprağa bakmak” deyimini (Mit einem Fuß schon im Grabe stehen) Almancada farklı bir metafor aracı ile (Ayak) oluşturulmuştur. Ayrıca “-gözleri velfecri okumak”, “-göze almak”, “-gözüne girmek” deyimlerinin Almanca karşılıklarında “Auge” kelimesi kullanılmamaktadır. Bu örnekler analiz edildiğinde Türkçedeki “-velfecri okumak” eyleminin Almancada “die List ablesen” eylemi ile karşılandığı, “-göze almak” deyimini “-in Kauf nehmen” deyimleriyle karşılandığı görülmektedir.

Türkçe-Almanca sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler

Türkçe – Almanca sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler (n:60) Tablo 6’da sunulmaktadır:

Tablo 6. Türkçe-Almanca sıfır eşdeğerlik gösteren deyimler

Sıra	Türkçe Deyim	Anlam	Eşdeğerlilik Türü
1	Göz açtırmamak	Jmdn. nicht zur Besinnung kommen lassen. Jmdm. keine Ruhe gönnen. Jmdm. dauernd zusetzen. Jmdn. andauernd bedrängen.	sıfır eşdeğerlik

2	Göz alıcı	Blendend, bezaubernd, reizend	sıfır eşdeğerlik
3	Göz almak	Blenden, anziehend wirken.	sıfır eşdeğerlik
4	Göz aydına gitmek	Zu jmdm. gehen und ihm Glückwünsche darbringen	sıfır eşdeğerlik
5	Gözdağı vermek	Bedrohen, erpressen	sıfır eşdeğerlik
6	Göz değmek, göze gelmek (nazar değmek)	Der böse Blick treffen	sıfır eşdeğerlik
7	Gözden çıkarmak	Sich etwas vom Herzen reißen, bereit sein zu opfern. Mit dem Verlust von etwas rechnen	sıfır eşdeğerlik
8	Gözden geçirmek	Durchsehen, überprüfen.	sıfır eşdeğerlik
9	Gözden kaçmak	Durchblättern, überfliegen Übersehen, nicht wahrgenommen werden	sıfır eşdeğerlik
10	Gözden sürmeyi çekmek (çalmak), (Sürmeyi gözden çekmek)	Jmdm. das Bettuch unter dem Leibe wegstehlen, wie ein Rabe stehlen.	sıfır eşdeğerlik
11	Gözde olmak	In Gunst stehen, mit Liebe und Aufmerksamkeit verfolgt werden	sıfır eşdeğerlik
12	Göz doldurmak	befriedigen	sıfır eşdeğerlik
13	Göze gelmek (nazar değmek)	Vom bösen Blick getroffen werden	sıfır eşdeğerlik
14	Göz etmek	Mit den Augen ein Zeichen geben, zublinzeln	sıfır eşdeğerlik
15	Göz gezdirmek	Flüchtig lesen, überfliegen	sıfır eşdeğerlik
16	Göz hakkı	der Anteil, der einer Person gegeben wird, von der angenommen wird, dass sie neidisch auf das ist, was sie in jemand anderem sieht	sıfır eşdeğerlik
17	Göz kamaştırmak	In Bewunderung versetzen berücken, bezaubern, täuschen	sıfır eşdeğerlik
18	Gözleri buğulanmak	Sich beschlagen.	sıfır eşdeğerlik
19	Gözleri çakmak olmak	Mit fiebergläänzenden Augen	sıfır eşdeğerlik
20	Göz nuru dökmek	Viel Mühe an etwas wenden	sıfır eşdeğerlik
21	Göz önüne getirmek	Sich etwas (geistig) vorstellen	sıfır eşdeğerlik
22	Gözü açık gitmek	Sterben, ohne seine Hoffnungen erfüllt zu sehen	sıfır eşdeğerlik
23	Gözü akmak	Auslaufen (Auge infolge Verletzung)	sıfır eşdeğerlik
24	Gözü almamak	Nicht riskieren, nicht gewillt sein etwas zu wagen.	sıfır eşdeğerlik
25	Gözü arkada kalmak	Sterben, ohne seine Hoffnungen erfüllt zu sehen.	sıfır eşdeğerlik
26	Gözü dalmak	Ins Leere starren	sıfır eşdeğerlik
27	Gözü dar	Knauserig, sparsam	sıfır eşdeğerlik
28	Gözü dışarıda	Nach anderen Frauen schielend	sıfır eşdeğerlik
29	Gözü doymak	Zufrieden sein mit dem, was man erreicht hat.	sıfır eşdeğerlik
30	Gözü dönmek	Vor Wut, lauter Eifer usw. ganz außer sich geraten	sıfır eşdeğerlik
31	Gözü gönlü açılmak	Sich wohler fühlen, frohwerden	sıfır eşdeğerlik
32	Gözü gönlü tok	Diejenigen, die trotz ihrer finanziellen Schwierigkeiten niemanden um Hilfe bitten und die Hilfe mit widerwillig annehmen.	sıfır eşdeğerlik
33	Gözü ısırmak (bir kimseyi)	Jmdm. bekannt vorkommen	sıfır eşdeğerlik
34	Gözü kesmek (birini bir şeyi)	Sich etwas zutrauen, wagen (zu tun), den -Mut (Lust und	sıfır eşdeğerlik

35	Gözü kızmak	Unternehmungsgeist) haben (zu)	sıfır eşdeğerlik
36	Gözü korkmak	Blindwütig vorgehen Wie ein gebranntes Kind mit dem Feuer umgehen Verängstigt sein	sıfır eşdeğerlik
37	Gözü kör olsun (bir şeyin)	Möge er blind werden /verdammt, verflucht	sıfır eşdeğerlik
38	Gözü küllü	Unerfahren.	sıfır eşdeğerlik
39	Gözüm çıksın	Wäre ich doch blind, wenn ich lüge, glauben Sie mir	sıfır eşdeğerlik
40	Gözün aydın	Glückswunschformel bei Eintritt eines freudigen Ereignisses wie der Ankunft von Freunden der Geburt eines Kindes usw.	sıfır eşdeğerlik
41	Gözünde büyümek	Sich übertrieben Vorstellungen machen	sıfır eşdeğerlik
42	Gözünde kalmamak	Keine Sehnsucht erregen	sıfır eşdeğerlik
43	Gözüne dizine dursun	Hat man je einen so undankbaren Menschen gesehen?	sıfır eşdeğerlik
44	Gözüne hiçbir şey görünmemek	Nur mehr seinen Kummer leben, für nichts mehr Interesse bezeugen.	sıfır eşdeğerlik
45	Gözüne kestirmek	Zuversichtlich an etwas herangehen, sich etwas zutrauen -Geschmack finden -Scharf ins Auge fassen	sıfır eşdeğerlik
46	Gözünü bağlamak (birinin)	Wie mit Blindheit schlagen, betören, verblenden.	sıfır eşdeğerlik
47	Gözünü daldan budaktan esirgememek (sakınmamak)	Teufelskerl, Wagehals	sıfır eşdeğerlik
48	Gözünü kırmak	das Gefühl zu vermitteln, dass er die Arbeit nicht erledigen kann, mit seinem Verhalten, das zeigt, dass eine Arbeit sehr hart erledigt wird	sıfır eşdeğerlik
49	Gözünü korkutmak (birinin)	Bedrohen, verängstigen	sıfır eşdeğerlik
50	Gözün(ün) üstünde kaşın (kaşın altında gözün) var dememek (birine)	Nicht das Geringste erwidern, alles hinnehmen, zu allem ja und amen sagen	sıfır eşdeğerlik
51	Gözünün yaşına bakmamak (birinin)	Kein Mitleid haben, ohne Rücksicht auf das Alter...	sıfır eşdeğerlik
52	Gözünü sevdiğim	Jmdm. Lieb sein	sıfır eşdeğerlik
53	Gözünü toprak doyursun	Egal wie viel Eigentum er erwirbt, er ist nicht zufrieden, aber wenn er stirbt, ist er zufrieden.	sıfır eşdeğerlik
54	Gözü pek (Gözü kara), (pek gözlü)	Unerschrocken, beherzt Waghalsiger Glücksspieler Teufelskerl.	sıfır eşdeğerlik
55	Gözü tok	Bescheiden	sıfır eşdeğerlik
56	Gözü tutmak (tutmamak) (birini, bir şeyi)	Jmdm. nicht recht gefallen jmdn. nicht recht mögen	sıfır eşdeğerlik
57	Gözü yememek (bir işi)	Sich etwas nicht zutrauen, nicht den Mut haben zu	sıfır eşdeğerlik
58	Gözü yılmak (bir şeyden)	Bleiche furcht lähmendes entsetzen Nicht mehr den Mut haben zu, sich einschüchtern lassen	sıfır eşdeğerlik
59	Gözü yükseklerde olmak	Nach Höherem streben	sıfır eşdeğerlik
60	Göz yaşı, burun sümüğü	hart arbeiten und schwitzen	sıfır eşdeğerlik

Tablo 6. da yer alan Türkçe-Almanca eşdeğerlik göstermeyen deyimlere bakıldığında (n:60) bu deyimlerin diller arası herhangi bir karşılığının bulunmadığı ancak ilgili deyimın yerine kullanılabilir bir ifade veya fiil ile anlamın iletildiği görülmektedir. Örneğin, “gözünü korkutmak” deyiminde anlam “verängstigen” fiili ile “gözü kesmek” deyiminde ise anlam “sich etwas zutrauen” fiilleri ile oluşturulmaktadır. Verilen bu Türkçe örneklerde “göz korkutma” ve “gözü kesme” yapıları metafor (baskı kurma ve kesme eylemi) içerirken Almanca karşılıklarında mecazi bir kullanım yoktur ve eylemin temel anlamı kullanılmaktadır. Yapısal açıdan bakıldığında Türkçede birçok deyimın isim (göz) + fiil dizilimindeki yapısal kalıplar ile türetildiği görülmektedir: “Göz değmek”, “Göz etmek”, “Göz gezdirmek”, “Göz kamaştırmak”, “Gözü ısırmak” “Gözü korkmak”, “Gözüne kestirmek”, “Gözü tutmak”, “Gözü yememek”, “Gözü yılmak”. Bu deyimlerin Almancadaki karşılıkları (Der böse Blick treffen: göz değmek; überfliegen: göz gezdirmek; blenden: göz kamaştırmak vb.) çoğunlukla bağımsız fiillerle ifade edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Almanca deyimlerin Türkçe karşılıklarında “Auge” ve “göz” kavramı kullanımı esas alınarak yapılan değerlendirme sonucunda anlamsal içerik ve kullanım bağlamı açısından Almanca 111 deyimın üçte birlik kısmının (n:67) tam eşdeğerlik taşıdığı, kısmi eşleşmelerde ise anlamsal benzerlik olmasına karşın metaforik yapı kullanımı ve bazı deyimlerde “göz” organı yerine farklı organlarla (kulak ve el) deyim içeriğinin verildiği ve sıfır eşdeğerlik gösteren deyimlerin (% 22,52) hiçbir açıdan benzerlik taşımadığı tespit edilmiştir. Almanca deyimlerin Türkçe deyimlerle % 61’e yakın eşdeğerlik oranına sahip olması, göz ile kurulan deyimlerde bu organın evrensel insani fizyolojik özelliklerinin her iki dilde de bulunduğunu ve oldukça yoğun kullanıldığını, bu dillerde yapılan göz ile ilgili metaforik yapılarda da benzerlikler bulunduğunu göstermektedir.

Türkçe deyimlerin Almancadaki karşılıklarına bakıldığında % 50.30’luk benzeşme oranı tespit edilmiş olup, bu eşleşme hem anlam hem de bağlam düzlemlerinde görülmektedir. Örneğin, “Göze göz dişe diş / Auge um Auge, Zahn um Zahn”; “kendi gözleri ile görmek/ mit eigenen Augen sehen” ve “göz kararı / Augenmass” yapılarında mecazi, metaforik ve bağlamsal açılardan tam benzerlik göstermiştir. Ortaya çıkan bir diğer bulgu da Türkçenin göz organı ile Almancaya nazaran çok daha fazla mecazi ve metaforik kullanıma sahip olduğudur. Bunda “göz” kelimesinin hem dini ve kültürel açıdan kullanımı hem de Türkçede isim+fiil yapısı ile (göz süzmek, göz etmek, kulak asmamak, kulak kabartmak, el ayak olmak, el çekmek) kolayca deyim üretebilmesi etkili olmuştur. Kısmi eşdeğerliklere bakıldığında birebir “Auge” ve “göz” kavramlarının eşleşmediği, göz kavramı yerine başka sözcüklerin kullanıldığı görülmüştür. Örneğin “birinin gözüne girmek deyimini” Almancada “jemandes Gunst gewinnen” ifadesi ile karşılanmaktadır. Türkçede kullanılan “Göz” metaforu yerine Almancada “Lütf” kavramı kullanılmıştır. Türkçe deyimlerin üçte birlik kısmının sıfır eşdeğerlik göstermesi dikkate değer diğer bir bulgudur. Araştırma verilerine dayanarak bunun temel olarak iki sebebi olduğu söylenebilir. Birincisi Türkçede “göz” kelimesinin “duygu”, “arzu”, “cesaret”, “karakter tasviri” gibi yapıları tek başına ifade edebildiği, ancak Almancada bu yapıların farklı kelimeler ve kavramlarla verilmesidir. Türkçe dini ve kültürel yapılarda sıkça “göz” kavramının yer alması ve bu yapıların Almancada bulunmaması sıfır eşdeğerlik oranını artıran ikinci etkidir.

Dil öğretimi açısından ele alındığında hedef dile ait metaforik ve mecaz içeren yapıların öğretilmesi daha akıcı ve doğal dil kullanımına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda deyimlerin sınıf içi etkinliklerde öğretilmesinin birkaç boyutta faydası olacağı düşünülmektedir: Öğrencinin Almanca deyimleri bağlamı ile öğrenip kullanması o dilde düşünüp dili kullanması anlamına gelmektedir ve bu da kültürel farkındalığın kazanılmasına katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan yeni kelimeleri bağlam içinde kullanması kelime hazinesinin genişlemesine katkı sağlayacaktır. Son olarak öğrencinin öğrenme sürecinde deyimleri kullanması ileri dil seviyelere ulaşmasında motive edici etkiye bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2006). *Anlambilim: Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Engin Yayınları.
- Aksoy, Ö.A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* 2. İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, T. (2025, Kasım 16). *Metafor yapmak sihir yapmak gibidir*. <https://temelaksoy.com/metafor-apmak-sihir-yapmak-gibidir/>
- Aygün, M. (2003). Türkçe ve Almanca'da "Göz'le İlgili Deyimler" in İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 71 - 88.
- Balcı, H. A. (2014). Deyimlerin kültürlerarası iletişim açısından anlam ve kültür eşdeğerliliğine göre karşılaştırılması. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 2(3), 26–47.
- Burger, H. (2015). *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Erich Schmidt Verlag.
- Duden (1992). *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Meyers Lexikonverlag.
- Eismann, W. (1989). Zum Problem der Äquivalenz von Phraseologismen. In: Gréciano, Gertrud (ed.) (1988) *Europhras 88. Phraséologie Contrastive. Actes du Colloque International Klingenthal-Strasbourg*. Strasbourg, USHS: 83–93.
- Fiedler, S. (1999) Zum Übersetzen von Phraseologismen in die Plansprache – dargestellt an literarischen Übersetzungen in Esperanto. In: Sabban, Annette (Hrsg.): *Phraseologie und Übersetzen: Phrasemata II*. Bielefeld: Aisthesis, 59–80.
- Geeraerts, D. (2010). *Theories of lexical semantics*. Oxford University Press.
- Gemoll, W. & Vretska, K. (1991). *Griechisch-deutsches Schul- und Handwörterbuch* (9. Aufl.). Staatsbibliothek.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözcükler. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* (44), 89- 110.
- Hatiboğlu, V. (1982). *Türkçenin Sözdizimi*. DTCF Yayınları.
- Henschel, H. (1993). *Die Phraseologie der tschechischen Sprache*. Peter Lang Verlag.
- Kade, O. (1968). *Zufall und Gesetzmäßigkeiten in der Übersetzung*. VEB Verlag Enzyklopädie.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. TDK Yayınları.
- Kövecses, Z. (2002). *Kinds of metaphor*. In *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195145113.003.0003>
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Özbay, R. (2010). Türkçe ve Almancada “el” ve “göz” ile türetilen deyimlerde eşdeğerlik. *Folklor/Edebiyat*, 16(64), 97-120. <https://izlik.org/JA87ZB49GP>
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Tannen, D., & Öztek Piyale, C. (1981). Formulaic expressions in Turkish and Greek. In F. Coulmas (Ed.), *Conversational routine* (s. 37–54). Mouton.

Türkçe Sözlük (2011). TDK Yayınları.

Worbs, E. (1994). *Theorie und Praxis der slawisch-deutschen Phraseographie*. Liber Verlag.

Yıldırım, A & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yüceol Özezen, M. (2001). Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz, *Türk Dili*, 600, 869-879.

